

IVAN SERGEYEVİÇ TURGENYEV
Gereksiz Bir Adamın Güncesi

© Önsöz: Richard Freeborn, “A Centenary Tribute to Turgenev”,
Journal of European Studies, 1 Eylül 1984, cilt 14, sayı 55
Önsöz’ün hakları Copyright Clearance Center aracılığıyla
SAGE Publications, Ltd.’den alınmıştır.

© Sonsöz: Judith Armstrong, “Thurgenev’s novella ‘Drevnik lishnego
cheloveka (The Diary of a Superfluous Man)’”

İletişim Yayınları 2706 • İletişim Klasikleri 124
ISBN-13: 978-975-05-2554-4

© 2018 İletişim Yayıncılık A.Ş. / 1. BASIM
1. Baskı 2018, İstanbul

DIZI YAYIN YÖNETMENİ Murat Belge

YAYINA HAZIRLAYANLAR Barış Özkul, Güneş Akkor

KAPAK Suat Aysu

KAPAK RESMİ Konstantin Korovin, “Teknede”, 1888

UYGULAMA Hüsnü Abbas

DÜZELTİ Merve Tüylü

BASKI Ayhan Matbaası · SERTİFİKA NO. 22749

Mahmutbey Mahallesi, Devekaldırım Caddesi, Gelincik Sokak, No: 6/3
Bağcılar, İstanbul Tel: 212.445 32 38 • Faks: 212.445 05 63

CILT Güven Mücellit · SERTİFİKA NO. 11935

Mahmutbey Mahallesi, Devekaldırım Caddesi, Gelincik Sokak,
Güven İş Merkezi, No: 6, Bağcılar, İstanbul, Tel: 212.445 00 04

İletişim Yayınları · SERTİFİKA NO. 10721

Binbirdirek Meydanı Sokak, İletişim Han 3, Fatih 34122 İstanbul
Tel: 212.516 22 60-61-62 • Faks: 212.516 12 58
e-mail: iletisim@iletisim.com.tr • web: www.iletisim.com.tr

İVAN SERGEYEVİÇ TURGENYEV

Gereksiz Bir Adamın Güncesi

ÖYKÜLER • CİLT 1

RUSÇADAN ÇEVİREN *Ergin Altay*

RICHARD FREEBORN'UN ÖNSÖZÜ
VE JUDITH ARMSTRONG'UN SONSÖZÜYLE

IVAN SERGEYEVİÇ TURGENYEV 28 Ekim 1818'de, Rusya'nın Oryol şehrinde doğdu.

1833 yılında Moskova Üniversitesi'ne girdi. Ertesi yıl babasını kaybetti ve kaydını St. Petersburg Üniversitesi'ne aldırdı. 1838-1841 yılları arasında Berlin Üniversitesi'nde eğitim gördüğü dönemde birçok araştırmacı, filozof ve edebiyatçıyla arkadaş oldu. 1842 yılında gayri meşru bir çocuğu olan Turgenyev, aynı yıl yüksek lisans tezini tamamladıysa da üniversitede bir kürsü edinemedi. Ertesi sene İçişleri Bakanlığı'nda işe başladı, "Paraşa" adlı şiiri yazdı ve bu sayede Belinski gibi edebiyatçılarla tanışıp, edebiyat çevrelerine girmeye başladı. 1844'te ilk öyküsü "Andrey Kolosov" yayımlandı. Ertesi yıl bakanlıktaki görevinden istifa etti. "Hor ve Kaliniç" adlı öyküsü 1847 yılında *Sovremennik*'te (Çağdaş) yayımlandı. 1850'de annesini kaybetti, "Gereksiz Bir Adamın Güncesi" ve *Taşrada Bir Ay* eserlerini kaleme aldı. 16 Nisan 1850'de Gogol'ün ölümü üzerine yazdığı bir yazıdan sonra aynı yıl yayımlanan *Avcının Notları* eserinin de etkisiyle tutuklandı ve bir ay hapiste kaldıktan sonra Spasskoe'ye sürüldü. 1856'da ilk romanı *Rudin*, *Sovremennik*'te yayımlandı. Bu dönemde yurt dışına seyahat etmeye başlayan Turgenyev, Paris, Berlin, Londra gibi şehirleri dolaştı. 1859'da *Asilzade Yuvası* yayımlandıktan sonra ertesi yıl *Arefesinde ve İlk Aşk*'i kaleme aldı. *Babalar ve Oğullar*'ın baş karakteri olan Bazarov'u bu dönemde düşünmeye başlasa da, roman 1862'de yayımlandı. Bu dönem Rusya'dan uzaklaşıp sırasıyla Baden-Baden, Londra ve Bougival'de yaşadı. 1867'de *Duman*'ı, 1870'te *Bozkırda Bir Kral Lear*'i, 1872'de *Bahar Sel*'ini, 1877'de ise *Ham Toprak*'ı yazdı. Fransa'da yaşadığı dönemde Gustave Flaubert, George Sand, Émile Zola, Alphonse Daudet, Edmond de Goncourt ve Henry James'le arkadaşlık etti. 1879'da Rusya'yı ziyaret etti ve coşkuyla karşılandı. Aynı yıl Oxford Üniversitesi'nden fahri doktora aldı. Ertesi sene Moskova'daki Puşkin Anıtı'nın açılışında bir konuşma yapan Turgenyev, 3 Eylül 1883 günü Bougival'de öldü.

İÇİNDEKİLER

ÖYKÜLERE DAİR GÖRSELLER.....	7
KRONOLOJİ	13
ÖNSÖZ	
TURGENYEV'İN YÜZÜNCÜ YILINDA / RICHARD FREEBORN.....	25

Gereksiz Bir Adamın Güncesi

<i>Andrey Kolosov</i>	43
<i>Üç Portre</i>	73
<i>Yahudi</i>	103
<i>Düellocu</i>	123
<i>Petuşkov</i>	173
<i>Gereksiz Bir Adamın Güncesi</i>	219
<i>Üç Karşılaşma</i>	271
<i>Hanımefendinin Kendi Bürosu</i>	301

İki Arkadaş	313
Mumu	375
Faust	405
Han	451
SONSÖZ	
TURGENYEV'İN GEREKSİZ BİR ADAMIN GÜNCEİ NOVELLASINA DAİR / JUDITH ARMSTRONG	503

**ОТЕЧЕСТВЕННЫЯ
ЗАПИСКИ.**

I.

СЛОВЕСНОСТЬ.

БРЕТТЕРЪ.

Повесть.

=

I.

.....ий кирасирскій полкъ квартировалъ въ Кирловѣ, К...ской-Губерніи. Это село съ скирдами, зелеными коноплинками и тогда казалось островомъ среди необозримого моря воземныхъ полей. Посреди села находилась до покрытый густыми пухомъ, съ грязью въ стѣхъ инагахъ отъ пруда, на другой стѣ господскій, деревянный домъ, давно гнившая на бокъ; за домомъ тнулася заборошчан старая, безплодная яблоня, въ коронныхъ гнѣздами; на концѣ главной улицы (бывшей господской банѣ) жили чиншвалы, каждое утро, по старой привычкѣ въ барскіе покровы, хотя въ нихъ
Л. — Ота. 1.

Oteçestvenniye Zapiski (Yurt Notları) dergisinin, "Andrey Kolosov" öyküsünün yayımlandığı 1844 tarihli ve "Düelloclu" öyküsünün yayımlandığı 1847 tarihli sayılarının kapakları.

**ОТЕЧЕСТВЕННЫЯ
ЗАПИСКИ.**

УЧЕНО-ЛИТЕРАТУРНЫЙ ЖУРНАЛЪ,

ПОДАВАЕМЫЙ

АНДРЕЕМЪ КРАЕВСКИМЪ.

*Beato plane aures, quae non
vocem forte sonantem, sed intus
auscultant veritatem docentem.
Ciceronius.*

ТОМЪ XXXVII.

[№ 11-12]

САМОНЕДЕЛЪ.

ВЪ ТИПОГРАФИИ П. ГЛАВУНОВА И К°.

1844.

- “Mumu” öyküsünde Gerasim’in Mumu’yu bulduğu Kırım Geçidi, Moskova (19. yüzyılın ikinci yarısı).
- “Mumu” öyküsünün yayımlandığı 1854 tarihli *Sovremennik* (Çağdaş) dergisinin kapağı ve ilgili sayfası.

Andrey Kolosov

(Андрей Колосов)

Güzel döşeli küçük bir odada şöminenin önünde birkaç genç oturuyordu. Kış akşamı yeni başlamıştı; masada semaver kaynıyordu, sohbet uzadıkça uzuyor, konudan konuya geçiyordu. Olağanüstü insanlardan, onların olağan insanlardan farklarının neler olduğundan söz ediyorlardı. Herkes elinden geldiğince kendi düşüncesini anlatıyordu; sesler yükseliyor, birbirine karışıyordu. Arkadaşlarının gürültülü konuşmalarını uzun süredir çay içerek, sigarasını tütürerek sessizce dinleyen soluk benizli, ufak tefek biri birden ayağa kalktı, hepimize (tartışanlar arasında ben de vardım) şöyle dedi:

“Baylar! Bu derin düşüncelerinizin hepsi bir bakıma çok doğrudur ama işe yaramazdır. Genelde olduğu gibi, her biriniz karşısındakinin düşüncesini öğreniyor ve yine de kendi düşüncesine bağlı kalıyor. Ancak, bizler ilk kez bir araya gelmiyoruz, ilk kez tartışmıyoruz; bu nedenle düşüncelerimizi ifade edebiliyor, birbirimizin düşüncesini biliyor olmalıyız. Öyleyse ne için çabalıyorsunuz?”

Ufak tefek arkadaşımız böyle dedikten sonra hafifser bir tavırla sigarasının külünü şöminenin içine silkeledi, gözlerini kıstı, pek sakın gülümsedi.

Hepimiz susmuştuk. İçimizden biri, “Öyleyse, ne yapmamızı önerirsin?” dedi. “Kâğıt falan mı oynayalım? Ya da evlerimize gidip uyuyalım mı?”

Ufak tefek arkadaşımız itiraz etti:

“Kâğıt oynamak güzeldir, uyumak da yararlı... Ama şu anda evlerimize gitmemiz için vakit çok erken. Benim ne demek istediğimi anlamadınız. Dinleyin: Konu olağanüstü insanlardan açılmışken her birinize şöyle bir önerim olacak: Tanıdığımız olağanüstü bir insanı anlatın bize; ilginç herhangi bir insanla karşılaşmanızın öyküsünü anlatın... Şuna inanın, anlatacağımız en kötü bir öykü bile en güzel fikir yürütmenizden daha çok işe yarayacaktır.”

Düşünmeye başladık.

Çok şakacı bir arkadaşımız şöyle dedi:

“Çok tuhaf, kendimden daha olağanüstü bir insan tanımıyorum ben ama hayatımı hepimiz biliyorsunuz. Bununla birlikte, emrederseniz...”

Bir başkası sesini yükseltti:

“Hayır, hiç gereği yok!” Ufak tefek arkadaşımıza dönüp ekledi: “O zaman önce sen anlat. Hepimizin kafasını karıştırdın. Ayrıca, sen çok kitap okuyan birisin. Ama dikkat et, anlattıkların hoşumuza gitmezse ıslıklarız seni.”

“Olabilir,” dedi ufak tefek arkadaşımız.

Şöminenin önünde ayağa kalktı. Bizler çevresine oturduk, sustuk. Ufak tefek arkadaşımız tek tek her birimizin yüzüne, sonra tavana baktı ve şöyle başladı:

“Sevgili arkadaşlarım, bundan on yıl önce Moskova’da üniversitede öğrenciydim. Bozkır bölgesinde dürüst çiftçilik yapan babam beni yedirip içirmek, bana Almanca öğretmek, her şeyimle ilgilenmek karşılığında ayda yüz rubleye emekli bir profesörün evine vermişti. Bu Alman çok ağırbaşlı, ciddi biriydi; önceleri çok çekiniyordum kendisinden. Ama çok güzel bir akşam eve döndüğümde, anlatılamaz bir şaşkınlıkla eğitimcimi, yanında üç ya da dört arkadaşıyla, çok sayıda boş şişe ve henüz tamamı içilmemiş bardaklar olan yuvarlak bir masanın çevresinde oturuyor gördüm. Beni görünce saygıdeğer eğitimcim ayağa kalktı ve elini kolunu sallayarak, kekeleyerek, beni önemli kişiler olan arkadaşlarına tanıttı. Arkadaşları hemen bir bardak punç önerdiler bana. Bu hoş manzara ruhumu okşadı; geleceğim çok güzel, çok hoş göründü bana. Gerçekten de öyle: O unutulmaz günden sonra sınırsız bir özgür-

lükten yararlanmaya başladım, neredeyse bir dövmediğim kalıyor-
du eğitmenimi. Eğitmenimin her zaman sigara ve salamura salata-
lık kokan bir karısı vardı. Kadın oldukça gençti ama bir tek olsun,
ön dişi yoktu. Bilindiği gibi, Alman kadınların hepsi, insan bedeni-
nin bu gerekli süsünden çok erken yoksun kalırlar. Eğitmenimin
karısından burada sırf, bana fena halde âşık olduğu ve beni tıka ba-
sa yedirdiği için söz etmekteyim.”

Hep bir ağızdan haykırdık:

“Konuya gel, konuya gel!.. Yoksa çapkınlık maceralarını mı an-
latmak niyetindesin bize?”

Ufak tefek arkadaşımız gayet sakin, “Hayır baylar!” dedi. “Ben
sıradan bir ölümlüyüm. Eğitmenim Alman’ın evinde de, nasıl der-
ler, paşalar gibi yaşayıp gidiyordum. Üniversiteye düzenli devam
etmiyordum, evde de kesinlikle bir şey yapmıyordum. Kısa za-
manda birçok arkadaş edinmişim ve hepsiyle ‘senli benli’ idim.
Yeni arkadaşlarımın arasında emekli vali oğlu, hayli düzgün, iyi
niyetli biri vardı. Adı Bobov’du. Bu Bobov çok yakındı bana ve sa-
nırım seviyordu beni. Bana gelince... Biliyor musunuz, sanki hem
seviyordum onu, hem sevmiyordum, öyle işte... Şunu da söyleme-
liyim size, arada sırada benden para isteyen amcamın dışında, ko-
ca Moskova’da tek akrabam yoktu. Hiçbir zaman kadınlara gitmi-
yordum ve özellikle korkuyordum onlardan. Ayrıca, üniversite ar-
kadaşlarımın anne babalarıyla tanışmaktan da, (bu babalardan bi-
rinin, arkadaşımın, resmi giysisinin düğmelerinden biri kopuk ol-
duğu için benim yanımda saçına asılmasından sonra) uzak duru-
yordum oysa aynı gün benim redingotumun düğmelerinin altı ta-
nesinden fazlası eksikti. Arkadaşlarımın arasında zengin olarak bi-
liniyordum. Babam arada bir solmuş mavi banknotlar dolu küçük
paketler yolluyordu bana; bu yüzdendir, yalnızca başıma buyruk
yaşamıyordum, ayrıca yanımda her zaman dalkavuklarım, yordak-
çılarım da oluyordu... Hem yalnızca benim mi! Kuyruğu kesik kö-
peğim Armişki’nin de pohpohlayıcıları çoktu. Armişki iyi cins bir
köpek olmasına karşın, silah sesinden çok korkardı, o kadar ki bir
silah görse inanılmaz derecede korkuya kapılır, sinerdi. Öte yan-
dan, her genç gibi benim içimde de şiirlerle kaban, sonunda ge-
nel olarak durulan, sakinleşen bir kaynama vardı. Bir şeyi arzulu-

yordum, bir şeye yöneliyordum; ne yalan söyleyeyim, neyi arzula-
dığımı, neyi hayal ettiğimi doğru dürüst bilmiyordum... O zaman-
lar neyimin eksik olduğunu şimdi anlıyorum: Yalnızlığımı hissediyordum; hayat dolu dedikleri insanlara yakın olmayı çok *arzu ediyordum*. Hayat sözcüğü haykırıyordu ruhumda ve ben belirgin olmayan bir hüznle kulak veriyordum bu sese...Valerian Nikitiç, pahitos tütününü lütfeder misiniz bana.”

Ufak tefek arkadaşımız pahitos tütününü yaktıktan sonra devam etti:

“Pek güzel bir sabah Bobov soluk soluğa daldı bu odama: ‘Biliyor musun, kardeşim, haber büyük!.. Kolosov geldi.’ – ‘Kolosov mu? Kimin nesidir Kolosov dediğin adam?’ – ‘Bilmiyor musun? Bizim Andrey Kolosov’u tanımıyor musun sen? Hadi kardeşim, hemen gidip görelim onu. Dün gece *şartlı* döndü.’ – ‘Neyin nesidir bu Kolosov dediğin?’ – ‘Olağanüstü biri!’ – ‘Demek olağanüstü biri...’ dedim. ‘Sen yalnız git. Ben gelmeyeceğim, evde kalacağım. Sizin olağanüstü adamlarınızı bilirim ben! Kesin, sürekli hayran hayran sırttan yarı sarhoşun tekidir!..’ – ‘Yo, hayır! Kolosov öyle biri değil.’ Bobov’a aslında Bay Kolosov’un kendisinin beni görmeye gelmesinin gerektiğini söyleyecektim ama nedendir bilmiyorum, Bobov’la gittim. Bobov, Moskova’nın en çamurlu, eğri büğrü, dar sokaklarından birine götürdü beni... Kolosov’un kaldığı evin eski bir mimarisi, değişik, tuhaf bir görümü vardı. Avluya girdik; şişman bir kadın evle çit arasına gerili ipe çamaşır asıyordu... Tahta merdivende çocuklar bağrışıyorlardı...”

Kadına seslendik:

“Kolay gelsin! Kolay gelsin!”

“Farkındayım beyler, iyi şeylerden hoşlanmazsınız sizler, yalnızca faydalı olana varsınızdır. Belki öyledir!”

Dar, karanlık bir koridordan geçip Kolosov’un odasının önüne geldik, içeri girdik. Yoksul bir üniversite öğrencisinin odasının nasıl olduğu konusunda belki yaklaşık bir bilginiz vardır. Kolosov kapının tam karşısındaki komodinin üzerinde oturuyordu. Bobov’a dostça uzattı elini, kibarca öne eğilerek bana selam verdi. Kolosov’un yüzüne baktım ve o anda ona karşı içten bir şeyler hissettim. Evet, beyler! Bobov yanılmamıştı: Kolosov gerçekten de

olağanüstü bir insandı. İzin verin, onu biraz daha ayrıntılı anlata-
yım size... Oldukça uzun boylu, yapılı, rahat ve hayli yakışıklıydı.
Yüzü... Beyler, ben bir insanın yüzünü tarif etmenin çok zor oldu-
ğunu düşünendenim! Yüzün her çizgisini tek tek kolayca anla-
tabilirsiniz ama *bu* yüzün hatlarının oluşturduğu bütünü bir baş-
kasına nasıl anlatırsınız?

Ağırbaşlı, soluk yüzlü biri araya girdi:

“Byron’un dediği gibi: *‘the music of the face’*.”¹

“Evet, öyle... İşte bunun için yalnızca şu kadarını söylemekle ye-
tineceğim: Şimdi sözünü ettiğim bu ‘şey’ Kolosov’un yüzünde ve
gülümseyişinde olağanüstü büyüleyici, kayıtsız bir neşe, gözü pek
bir ifadeydi. Anne babasını hatırlamıyordu. Rüşvet aldığı için mes-
lekten atılan uzak bir akrabasının evinde ilk eğitimini ufak paralar-
la tamamlamıştı. On beş yaşına kadar köyde kalmıştı; sonra Mos-
kova’ya, yaşlı, sağır bir papaz karısının evine gelip yerleşmiş, ka-
dının evinde iki yıl kalmış, üniversiteye girmiş ve ders vererek ge-
çinmeye başlamıştı. Bu konularda bilgisi zayıf olsa da, tarih, coğ-
rafya, Rus grameri dersleri veriyordu; ancak, önce, bizim Rusya’da
ders verenler için ‘eğitim’ aşırı derecede değerli bir hizmet sayılır
ama bunun yanında, çocuklarının eğitimini Kolosov’a teslim eden
sayın tüccarlar fazlasıyla cahildirler. Kolosov ne nükteci, ne de mi-
zah ustası biriydi ama hepimizin bu insana nasıl gönülden bağlan-
dığımızı tahmin edemezsiniz baylar. Elimizde olmadan hayrandık
ona. Her söylediğinde, her bakışında, her hareketinde gençlere öz-
gü öylesine bir hoşluk vardı ki bütün arkadaşlar sırlıklam âşık-
tık ona. Profesörler zeki ama ‘büyük yetenekleri olmayan’, tem-
bel biri olduğunu düşünüyorlardı. Kolosov’un varlığı akşam top-
lantılarımıza büyük bir canlılık kazandırıyor: Neşemiz asla taş-
kınlığa varmıyordu; hüzünleniyor muyduk... yarı çocuksu bir hü-
zün onun yanında sakın, kimi zaman oldukça yararlı bir sohbetle
devam ediyor ama hiçbir zaman iç sıkıntısına dönüşmüyordu. Ba-
kıyorum, gülümsüyorsunuz baylar. Tebessümünüzü anlıyorum;
daha sonrası hepimizin yaptığı gibiydi! Ama gençlik... gençlik...”

Aynı soluk benizli arkadaşımız şöyle dedi:

1 (İng.) Yüzün müziği.

*Oh talk not to me of a name great in story!
The days of our youth are the days of our glory...²*

Öyküyü anlatan arkadaşımız, “Tüh be, hayret, nasıl bir belleğiniz var sizin!” dedi. “Hep de Byron’dan! Sözün kısası, baylar, Kolosov ruhsal olarak toplumumuzun tam adamıydı. Daha sonra hiçbir kadına bağlanmadığım kadar bağlanmışım ona. Bununla birlikte, bu tuhaf aşk... (özellikle aşkı diyorum, çünkü tutkumun bütün acılarını, sözgelimi, kıskançlığımı hatırlıyorum.) Kolosov hepimizi aynı ölçüde seviyordu ama özellikle ilgi gösterdiği Gavrilov adında sessiz, sakin, sarışın bir arkadaşımızdı. Gavrilov’dan hemen hiç ayrılmıyordu, aralarında çoğu zaman fısıltıyla konuşuyorlardı ve nereye gittiklerini Tanrı bilir, iki üç günlüğüne birlikte Moskova’dan bir yerlere kayboluyorlardı... Kolosov kendisine soru sorulmasından pek hoşlanmıyordu ve ben bilinmezler içinde ne yapacağımı, ne diyeceğimi bilemiyordum. Beni heyecanlandıran sıradan bir merak değildi. Kolosov’un arkadaşı, silahşoru olmak istiyordum; Gavrilov’u kıskanıyordum, evet kıskanıyordum... Kolosov’un tuhaf ortadan kaybolmalarının nedenini kendime bir türlü açıklayamıyordum. Öte yandan, mağrur tavırlarıyla, soluk benizleriyle, siyah saçlarıyla ve ‘anlamli bakışları’yla caka satan gençlerin takındıkları o gizemli tavırlar da, altında sözde çok büyük güçler gizliymiş gibi yapmacık umursamaz tavırlar da yoktu onda. Hayır, ‘dedikleri gibi’ içi dışı birdi ama kendini bir tutkuya kaptırdığı anda bedenini coşkulu bir çeviklik, heyecan kaplıyordu ama gücünü boşa harcamıyordu ve hiçbir zaman, asla boşa kürek sallamıyordu. Aklıma gelmişken, baylar... doğru söyleyin: Biraz önce çok büyük bir şey yapmışsınız ve kendinize ne renk bir pantolon diktirmeniz gerektiğini düşünüyormuş gibi oturup pek hüzünlü mağrur bir tavırla piponuzu tüttürdüğünüz olmadı mı hiç? Ama önemli olan, Kolosov’un bu istem dışı, tuhaf, coşkulu heyecanını ilk kez görüyor olmamdı. Aşk sezgisinin güçlü olduğunu boşuna söylememişler... Ne pahasına olursa olsun, Kolosov’un güvenini kazanmaya kararlıydım. Kolosov’un çevresinde dolaşmama hiç

2 (Ing.) Oh, o büyük isimden söz etmeyin bana!
Gençlik günlerinizin... şanlı günlerimizin...

gerek yoktu; ona karşı öylesine saygılı, içtendim ki benden, sadakatimden kuşkusu olamazdı... Gelgelelim, bir süre sonra büyük bir hayal kırıklığıyla anladım ki Kolosov benimle yakın olmaktan kaçıyor, hiç istekli olmadığı bağlılığım sanki sıkıyordu onu. Bir gün apaçık bir memnuniyetsizlikle borç para istedi benden ve ertesi gün alaylı bir minnettarlıkla getirip parayı iade etti. Bütün bir kış süresinde Kolosov'a karşı ilişkimde bir arpa boyu ilerleme olmadı. Sık sık Gavrilov'la kıyaslıyordum kendimi ve onun benden ne üstünlüğü olduğunu anlayamıyordum... Ama ansızın her şey değişti. Nisanın ortalarında hastalandı Gavrilov ve hastalığı süresince odasından bir an ayrılmayan, ölümünden sonra da tam bir hafta evinden çıkmayan Kolosov'un kucağında öldü. Zavallı Gavrilov'un arkasından hepimiz çok üzüldük. Bu yoksul, sessiz genç sonunu hissediyor gibiydi. Ben de gerçekten çok üzüldüm onun için ama yüreğim sıkışıyordu, ısrarla bir şey bekliyordu..."

Hâlâ unutamadığım bir akşam... kanepede uzanmış, bir şey düşünmeden tavana bakıyordum... biri hızla açtı odamın kapısını ve eşikte dikildi; başımı kaldırıp baktım: Karşımda Kolosov ayakta duruyordu. Yavaşça geldi, yanıma oturdu. Çok boğuk bir sesle "Sana geldim," dedi. "Çünkü ötekilerden çok seviyorsun sen beni... En iyi dostumu kaybettim," sesi hafiften titriyordu, "ve kendimi çok yalnız hissediyorum... Gavrilov'un nasıl bir insan olduğunu hiçbiriniz bilmiyordunuz... bilmiyordunuz..." Ayağa kalkıp odanın içinde aşağı yukarı bir süre dolaştı, sonra birden yanıma geldi... "Yanımda onun yerini almak ister misin?" dedi, elini uzattı bana. Birden ayağa fırladım, sarıldım ona. İçten sevincim duyulandırdı Kolosov'u... Ne diyeceğimi bilemedim, sık sık solumaya başlamıştım... Kolosov yüzüme bakıyor, gülümsüyordu. Çay getirdiler. Çaylarımızı içerken Kolosov, Gavrilov'dan söz etmeye başladı; o ürkek, yumuşak huylu çocuğun Kolosov'un hayatını kurtardığını öğrendim. Ne yalan söyleyeyim, Gavrilov'un yerinde ben olsaydım, bu yaptığımınla övünmeden edemezdim oysa Gavrilov bu büyük mutluluğundan kimseye söz etmemişti. Saat sekizi vurdu. Kolosov kalktı, pencerenin önüne gitti, parmaklarıyla camı bir süreye tıklattıktan sonra birden bana döndü, bir şey söylemek istedi... ve yavaşça oturdu sandalyeye. Elini tuttum, şöyle dedim: "Kolo-

sov! Ciddi söylüyorum, çok ciddi söylüyorum, inan, senin güvenini hak ediyorum!” Doğrudan gözlerimin içine baktı, neden sonra şöyle dedi: “Pekala, öyleyse şapkanı al, gidelim.”

“Nereye?”

“Gavrilov bunu sormazdı bana.” Hemen sustum. “Kâğıt oynamayı biliyor musun?”

“Biliyorum.”

Çıktık, bir paytona binip kentin K... karakol kapısına gittik. Orada paytondan indik. Kolosov önden çok çabuk adımlarla yürüdü; onu izledim. Şosede yürüyorduk. Bir versta gittikten sonra Kolosov yan yola saptı. Bu arada gece olmuştu. Sağda, sisin içinde koca kentin sayısız kiliselerinin ışıklarıydı bunlar; solda, ormanın kenarında çayırdaki beyaz iki at otliyordu; önümüzde grimsi buharla kaplı tarlalar uzanıyordu. Bir şey söylemeden Kolosov’un arkası sıra yürüyordum. Birden durdu Kolosov, kolunu ileri doğru uzatıp şöyle dedi: “İşte oraya gideceğiz.” İleride, sisin içinde, küçük iki penceresinden birinde zayıf bir ışık olan karanlık, küçük bir ev gördüm. Kolosov devam etti: “Bu evde Sidorenko adında emekli bir teğmen hiç evlenmemiş yaşlı kız kardeşi ve kızıyla yaşıyor. Onlara benim akrabam olduğunu söyleyeceğim. Oturup Sidorenko ile kâğıt oynayacaksın.” Bir şey demeden evet anlamına başımı eğdim. Kolosov’a Gavrilov kadar benim de susmasını bileceğimi göstermek istiyordum... Ama ne yalan söyleyeyim, merak içimi kemiriyordu. Küçük evin kapısına geldiğimizde ışık olan pencerede uzun boylu bir kız gördüm... Bizi bekliyor olmalıydı, hemen kaybolmuştu çünkü. Karanlık, dar antreye girdik. İki büküm yaşlı bir kadın odadan çıkıp karşıladı bizi, şaşırılmış gibi baktı yüzüme. Kolosov sordu yaşlı kadına: “İvan Semyoniç evde mi?” – “Evde, efendim.” Odanın kapalı kapısının arkasından tok bir erkek sesi geldi: “Evde!” Salona (uzun, hayli pis bir odaya salon demek mümkünse) salona geçtik. Köşede, sobanın yanına küçük bir piyano pek uslu sokulmuştu, duvarlar boyunca, bir zamanlar sarı olan birkaç iskemle vardı. Odanın orta yerinde uzun boylu, hafif kambur, robdöşambır yağlı, elli yaşlarında biri ayakta duruyordu. Dikkatle baktım ona: Asık yüzlüydü, saçları fırça gibi, alnı dar, gözleri gri, bıyığı iri, dudakları kalındı... “İyi bir kaz!” diye geçirdim içimden.

Adam biçimsiz, kırmızı elini Kolosov'a uzatarak, "Uzun zamandır uğramıyorsunuz Andrey Nikolaiç!" dedi. Peki Sevastyan Sevastyanoviç nerede?" Kolosov üzgün, cevap verdi: "Gavrilov öldü."

"Öldü mü? Çok üzüldüm! Peki bu kim?"

"Akkrabam, tanıştırayım sizi: Nikolay Aleks..." İvan Semyoniç, Kolosov'un sözünü kesti: "Tamam, tamam, memnun oldum. Kâğıt oynuyor mu?"

"Oynamaz olur mu!"

"Pekala, öyleyse hemen masaya oturalım. Hey! Matryona Semyonovna, neredesin? Hemen hazırla oyun masasını, çabuk ol!.. Çay da gelsin!" Sidorenko böyle diyerek yan odaya yürüdü. Kolosov bana baktı. "Bak ne diyeceğim," dedi, ne kadar üzgün olduğunu bilemezsiniz!.. Elimle ağzımı kapadım. İvan Semyoniç seslendi bana: "Adınız neydi sizin, anam babam, böyle buyurun." Konuk odasına geçtim. Konuk odası yemek odasından da küçüktü. Duvarlarda iğrenç birtakım portreler asılıydı. Birkaç yerinden yünleri dışarı çıkmış divanın önünde yeşil bir masa vardı; İvan Semyoniç divanda dimdik oturuyor, desteyi karıyordu. Yanında, koltuğun ucuna ilişmiş, başında bağcıklı beyaz bir takke, siyah entarili, uçuk benizli, yüzü buruşuk, gözleri iyi görmeyen, dudakları kedi dudağı gibi ince, sıska bir kadın oturuyordu. "İşte," dedi İvan Semyoniç, "tanıştırayım sizi, eski oyun arkadaşım öldü, Andrey Nikolaiç bir başkasını getirdi; bakalım bu nasıl oynuyor!" Yaşlı kadın öne eğilerek selam verdi bana, öksürdü. Bakındım; Kolosov odada yoktu. Sidorenko "Artık öksürme Matryona Semyonovna, koynunlar gibi öksürüyorsun", dedi. Oturdum, oyun başladı. En küçük bir hata yaptığımda Sidorenko çok heyecanlanıyor, kızıyor; kız kardeşine bağırıp çağırıyordu ama yaşlı kadının kardeşinin bu sitemlerine alışık olduğu belliydi, o ne derse desin, yalnızca gözlerini kırıştırmakla yetiniyordu. Ancak, kardeşi ona "dinsiz" deyince parladı kadıncağız; canı sıkkın, şöyle dedi: "İvan Semyoniç, laflarınızla karınızı Anfisa Karpovna'yı öldürdünüz ama beni öldüremeyeceksiniz!"

"Öyle mi dersin?"

"Hayır, öldüremeyeceksiniz."

"Öyle mi dersin?"